

Az ikrek haldokolnak, Erna

– neandervölgyiek –

Mind a ketten betegek lettek, de mint a kutyák. Arcukra ráfutott a penész, a lábukban csont helyett pálcika, az izzadságuk savanyú zsír, úgy lélegeztek, mint valami vályú. Betegek lettek a különleges ikrek, mint akik nem akarnak élni már. Sándor csöndesen és szelíden haldoklott a szúrt seb miatt, Zsolt pedig, mint aki nem akarja magára hagyni a másikat, ment volna vele, s ahogy eddig, követte volna a pokolba is, jöllehet ez inkább afféle tisztító tűz volt, *elkísérlek bárhová és bármédig, testvérem, haladunk együtt*. Mintha kötelessége lenne együtt halni a nagy erejével, a kevésbé okossal, a rafináltságot hírből sem ismerő férfival, aki gyerekkorukban módszeresen verte őt, az erőt, a kitartást és a türelmet verte Zsoltba, de azt már nem engedte, hogy apjuk, az öreg Lackó bántalmazza őt. Odaállt az apja elé, baltával.

Most pedig az ikrek meghalnak. Minden illékony és napokra semmibe tűnő, majd váratlanul visszavilágló erejüket összeszedve azért telefonáltak egymásnak, tudta az anyjuk is, Erna. Tartják a kapcsolatot, még így is. Oda se kellett nézni a tárcsalyukakra, tudták, hova dugják a mutatójukat, teker, és halló, ott vagy?

Élsz? Igen, élek. Jó. Holnap újra hívlak. Holnap ne, holnap nem élek. Holnapután. Holnapután én nem élek. Tudtak nevetni azért. Sándor izmos teste tüzelt, mint a túlrakott vaskályha. Zsolt vészesen fogyott. Sehogyan sem akaródtak kórházba kerülni, dehogyis, még mit nem. Tiltakoztak bármiféle elszállítási módozat ellen. Otthon vagyunk, itt biztonságosabb. Maradunk. Maradunk! Nehéz szaga lett a párnának, rácsorgott a nyál, a homlok sós vize, és a ciha alatt a toll beitta. A toll nem, nem eresztí a szagot.

Elbicegett az '56-os év decembere, elpillézett az ólmos január, jött a MUK, a szorongás, a tehetetlenség és a kétségbeesés nagyszabású ideje. Arany Ármin doktor pedig ide-oda járogatott az igazán közeli lakhelyük között, szép, csillogó fekete hajával, illatos megjelenésével levizitált a Visegrádi utcában legelőször is Zsoltnál, *szia, kicsi, jobban nézel ki, mint tegnap, holnap már Toldi Miklós lesz*. Simogatta az arcát, mint egy fekete angyal, mint egy paplanos esti nővér, nem halsz meg, kistestvér, ne is álmodozz itt nekem a túlvilági pampákról. Annát gyakran otthon találta, a könnyű, tulipánmintás pongyola széle mindig visszahajlott, mint ami akarna valamit. Erős vádlik, erős csípő, szép. Ármin sokszor beállt az üresen maradt gyerekzsoba ajtajába, egyszer be is lépett, magához vett egy barna, hülye mackót, *elvihetem?* Hogy lehet itt levendulaillat?

A vizit után visszahajtatott a halkan brummogó fekete autóval a körútra, a szintén ágyban heverő Sándorhoz. Néha maga cserélt neki ágyneműt.

A feleségek nem beszéltek, az egyik csöndes tó, a másik némán zajló folyó. A semmibe vonuló, taréjos hegyek. Szótlan lustasággal elterülő vidékek. Szavukat vesztett fennsíkok, állatokat vesztett puszták. Olyan némán nézték és kezelték a férfiak időn túli, nem múló, nem gyógyítható, de nem is gyógyíthatatlan betegségét. A lakás mennyeivel hangosabb tud lenni, mint a beteg ember. Milyen megszíról érkeznek az utca zajai. A beteg ember túl közel lesz a saját lélegzetéhez, azt hallja, mint a pokol nem szűnő dohogását. Anna elhallgatott, és talán azt várta, hogy haljon meg a férje, *Zsoltikám, drága, döögölj már meg*. Ült mellette, mint egy idős, elnehezült főnövér, két kézzel kapaszkodott az ágya favázába, benyúlt a matrac alá, körmeit a fába mélyesztette, csak nézték egymást, ahogy a festék néz, nem beszéltek. Aztán egyszer, addigra már elmúlt a februári hó, Zsolt arra kérte, szavaljon neki. Micsoda?! Mondjon neki verseket, olvasson föl. És Anna olvasott Adyt, József Attilát meg Kosztolányit, Zsolt lehunyta szemmel hallgatta. Egyszer Ármin doktor, aki éppen vizitált, alig észrevehetően az asszony tarkója fölé hajolt, és gyöngéden megharapta a nyakát a kulcscsont környékén. A tarkóján megmeredtek a pihék. Mint aki meg akarja enni ezt a szép és reménytelenül boldogtalan nőt. Egyél meg, tessék, nyitva vagyok. Lenyalom rólad a sót. Szép öled rózsá, szegfű, szeretjük Zsoltot, nagyon. És ez a büszke nő fogta az ő bizonytalan kezét, ő volt Anna, csak egy kicsit gyere, csak egy valamennyit, csak idáig, ott, jó, olyan volt az érintése, mint amikor a főszakács emeli ki a sütőtepsiből a pitét, a konyhában térdig csúszott az alsónemű.

– Hozd vissza nekem a kislányunkat!

– Keressük – mondta Ármin –, mindenütt keressük a Kicsiernát.

– Hozd vissza.

– Amit lehet, megtettem.

Hát ez nem hangzott meggyőzően.

– Sándor nem mond semmit?

– Amit mondhatott, elmondta. Amire most nem emlékszik, talán később mondja el.

Köszönöm szépen. Szép vagy, mint napfényes reggel a tó. Jó vagy, mint ugyanaz a tó, ha ereszkedik alá a napkorong, és bevérez mindent, amit csak elér a fáradt sugaraival. Ne haragudj semmilyen érzésedre. Magadra főleg ne haragudj. Most menj szépen vissza. Jó ez így, nem lesz baj.

– Annám, hidd el nekem, én tudnám, ha Zsolt igazán komoly bajban lenne. Érted? Ő szeret téged, érted?

Anna bólintott, de mintha nem, nem akarná érteni.

Erzsi pedig szerepet próbált a másik haldokló, a Sándor ágya mellett, mondta hangosan a Nóra monológját, *olyan törekeny, törekeny voltál*, néha meg Lady Macbethet, *Ennyibe veszem a szerelmed is...* kiabált, teátrálisan elájult, teátrálisan fölkel a piros-fekete mintás szőnyegről, néha a beteg férfi arcába kapaszkodott, drágám, ez csak szerep. Egyre jobb volt neki a színházban, *keringenek körülöttem a rendezők, tudod?*

Ármin közel hajolt a gyönyörű archoz.

– Legyél vele halk, legyél vele óvatos, bánj vele úgy, mint egy nagy gyerekkel – nem ért hozzá, pedig nagyon jó lett volna.

– Nem, nem, nem tudok csöndes lenni.

– Legyél vele kíméletes.

– Nem tudok, nem tudok – sírt Erzsi, és vagy őszinte és nehéz könnyeket eresztett végig az arcán, vagy könnyű szerepvíz csorgott a szeméből, ezt már nem lehetett eldönteni.

– Akkor mit akarsz?

– Nem tudom, ha fölépül, elküldöm.

Ármin nevetett, már vette a kabátját.

– Te? Hiszen már rég el akar menni.

– Mondta neked?

– Nem mondta, csak érzem.

– El akar hagyni?!

Erzsi szeme kikerekedett, a döbbenete olyan valódi volt, mintha tényleg nem tudta volna. Pedig tudta. Ez a kor olyan volt már, hogy az emberek majdnem mindent tudtak. A régiek kiokoskodták, sejtették, elképzelték, ezek meg most, tudtak. Tudni akartak. Lehetett mismásolni, hazudni, elbeszélni, hallgatni, mint a sír, de akkor is tudták. Volt fogalmuk, mi van a másiban, mi gyűlik alattomosan, akár a fogkő, és miféle érzések fogyatkoznak.

– Hogyhogy, és hová? – suttopta a nő.

– Azt én nem tudom.

Ármin a szájára tette a tenyerét, ne izgasd magad, nem *A hattyúban* szerepelsz holnap, drágám?

Lackó Zsolt elvesztette a gyermekét azon a napon, október 25-én, amikor az ávósok és az oroszok szétbombázták, legéppuskázták a Kossuth teret, a köveken egymást taposó embereket. Mennyi halott, kivégzett, elpusztított ember. Százak. A gyermek Kiserna közékük futott. Hogy gondolta. Hogy gondolt bármit. Nem okolt ő senkit. Náluk, a Visegrádi utcában is megtörtént a dráma. Sándort megszúrták a beható forradalmárok, a nők idegrohamot kaptak, Hanna néni ráesett egy felkelő gyerekre a maga százvalahány kilójával. Aztán? Aztán néhány nap múlva Lackó Sándor csak meg akart halni, mert azt gondolta, hogy a kislányt, a Kisernát nem sikerült megmentenie, de a gyerek kitepte magát a kezéből, és nyomaveszett az ordító, harsogó, lövészajtól piszkított forgatagban, és ez olyan súlyos vétség, vagy mi, hogy bele kell halni. Zsolt pedig vele tartott.

Nem csak Ármin doktor közlekedett a két lakás között.

Lófasz a seggetekbe, gyermekeim, gondolta többször, miközben azt is mondta magának, *én nem is beszélek így, hogy lóizé*. Erna olyan mértéktelenül dühös és elszánt volt, hogy csaknem megrugdosott egy sírt a Kerepesiben. Idejárt a Csala fiú megrokkant anyukájával, a férjét agyonverték a kommunisták, a fia szerencsétlen körülmények között életét adta a Visegrádi utcában, mert a megvadult hülyegyerekre, akinek minden oka megvolt, hogy bosszúért lihegjen, elégtételt vegyen, a száz kilónál is többet nyomó Hanna néni rázuhant, csak hogy védje a családot. És akire Hanna ráesik, ugye. Ő a legzordabb, '44-es időkben még egy kismilyast is megfogott és lerendezett végül, mert az csúnyán bánt vele. És azért mindennek van határa. Utcán talán, de lakásban semmi esetre sem lövöldözünk. Az oroszok mindig hadonásztak a dobtárasukkal, konyhában, hálószobában, bárhol. A németek nem annyira.

– Ne csináld – mondta Csaláné a temetőben a rúgni kész Ernának. – Nem is tudod, kinek a sírja!

– Azért rúgok belé.

– Akit nem ismerünk, minek bánthanánk?

– Fáj neki?!

Erna elszégyellte magát. Sípólva szedte a levegőt, lehelyezte maga mellé az üres kannát. Aki virággal, kannával utazik a villamoson, az temetőbe tart. Olykor gyertyarudacskákat, mécsest is rejt a cekker. Egyszer egy cigányasszony meg akarta venni a virágot. A temető mellett arcátlanul drága, és az állomásnál is fölszrófolt árral pofátlankodott a kövér virágos. Erna néha fölhozott egy-egy csokrot otthonról, a saját kertjükből, ahol még Gál is szorgosan tevékenykedett. Ezekre a virágokra vetett szemet a tarka szoknyás útitárs, jácintok, tulipánok, talán még nárcisza is volt, mert tavasz lett.

– Csak a kannával – mondta a cigányasszonynak Erna.

– A kanna nem kell – az asszony már nyúlt is a virágért. Volt egy húszas a kezében.

– Ezer forint – szólt rá Erna.

Annyi pénz nincs is. Az asszony fölemelte a tekintetét, Erna nézését kereste, megtalálta. Erős lények, egymás közt.

– Szórakozol, kedvesem?

– Rosszal kezdtlél – bólintott Erna. – Ha nem hagysz engem békén, ezzel a szarral verlek fejbe – és meglendítette a fémlocsolót. Körülöttük csönd lett a villamoson.

Még kicsit nézték egymást, Erna csodálkozott magán, *mitől gurultam be ennyire?!* A kövér, szoknyás asszony elvonult, szórt némi átkot is, de valamiképpen mégis tisztelettel tette, a szebb rontás-kívánságok közül válogatott, nem olyanokat mondott, amiket hasonlatos konfliktusoknál szokás küldemény tárgyává tenni, hogy

faszszopó geci, egyen meg a rák,

hanem, hogy szálljon beléd a halál.

– A halál tud szállni, köszönöm – Erna ott, a villamoson meg is hajolt.

Csaláné elvette a virágokat Ernától, na jól van, jól van, Lackóné, nyugodjon meg, nem kell a paláver.

– Milyen paláver? Nem voltam ideges.

– Na, persze, azért remeg mindene.

Olyan sok minden jó és haszontalan forog el az élet bizonyos jeleneteiben. Az ember kapkodja az okos fejét. Tényleg. Mit akar a fentebbvaló? Mit akar a sors, szerencse, mi a szándéka a tisztelt gondviselésnek? Erna alig tudta követni a fejleményeket, amiket valahogy illetet volna megérteni, legalábbis értelmezés tárgyává tenni, amihez ő mindig is ragaszkodott, mert kevesebb dolgot gondolt annál fontosabbnak az életében, mint hogy megértéssel forduljon az események csapkodó hullámai felé. Miért nem gyűlöli őt Csaláné? Miért engedi, hogy elkísérje? Gáltól sokat tanult, Arany doktortól ugyancsak, még a fiai feleségeitől is, de valahogy mégis magától a legtöbbit. Az ember bánya. A saját maga bányája, ércekkel, hóforrásokkal, ritka kövekkel, szénnel, vassal, mérgező gázokkal, elhagyott szerszámokkal. A gyerekei betegek, mint a ledobott rongy, de Ármin azt

mondja, meg fognak gyógyulni. Tutifix. Az orvos meg ilyen esetekben soha nem téved. Erna leginkább azt tanulta meg magától, hogy mit kell elfogadnia. Egész életében az elfogadások módozatait gyakorolta végül. Azt is megtanulta, hogy mit nem kell elfogadni.

Kiserna elveszett, mint egy tollpihe, amit kizavart az ablakon a huzat. Erna gyakran azt érezte, hogy a gyereket ő szülte, az ő közvetlen, véréből fakadó vére, hogy a szíve az ő szívéből tanulta a dobbanásokat. Hogy a Kiserna olyan volt, mint a testvére, a téli világban Józsika, aki aztán elvackolt a halálos álmokat hozó hóban, szikrázóan csillagos ég alatt. Ezt például nem kell elfogadni, hogy egy gyerek, aki pedig él, mert miért is ne élhetne, így elvész. Kiserna, drágám. Szörnyűség. Azt se fogadta el, hogy a fiai olyanok lettek, amilyenek, meg is mondta egyszer nekik, vagyis majdnem megmondta, kihirdetett valamit, de az olyan kevés volt, hogy szinte nem is hallatszott, akármennyire is készült rá.

Tényleg bele akarok rúgni egy nevenincs sírhalomba?

A szájára tette a tenyerét, istenem, hogy lehetek ilyen bolond.

Hülye vagy te, Erna.

Ezek a marhák, az ő porontyai belebetegedtek magukba, a maguk esetlenségébe, a maguk útkeresésébe, a maguk sorozatos ostobaságaiba, bűneibe és gonosztetteibe, mert volt az is, nyilván. Gonoszkodtak, aljas szolgálvák lettek. És még az is előfordulhat, hogy az elkövetkezendő időkn és lehetőségeken is elgondolkodtak erősen, lehetséges-e egyáltalán, *van-e még keresnivalójuk*, folytathatják az összepiszkított létezésüket, akarják-e tovább gurítani az élet filléreit, vagy nem akarják tovább csinálni. Mert nincsen miért. Hát, mondjuk ezt többnyire nem ők döntenek el. Nem az ő belátásuk, hatáskörük, hogy így fejezze ki magát. Erna jól tudja, ezek ketten számon vannak tartva minden oldalról, jobbról és balról, de még a halottak is figyelik őket. Számon tarja őket múlt és ami lesz. Még a jövő is őket figyeli. Most ezekkel az ostobákkal bármelyik oldal leszámolhat, Kádár elvtárs, Apró elvtárs, Marosán elvtárs, az oroszok, egy bosszúszomjas ávéhás börtönszomszéd, akárki. Jogosan tenné? Hát persze, hogy jogosan, nincsen ebben apelláta! Az idegeneket csak megöli az ember, a közeliakat meg bünteti, ameddig tudja. És jobban bünteti, mint a halál, ami nem annyira fáj, csak lesz. A megnőtt hülye ikek belebetegedtek, hogy esetleg nem tudnak megváltozni, vagy nem tudnak alkalmazkodni, amihez, ugye, mi is lesz szükséges, miféle észjárás, magatartás, alkalmazkodás, bűnbocsánat, mi, hát el se lehet azt mondani. Nem találni arra listát. Betegek lettek, mert nem akartak már politizálni. Nem akarták szolgálni többé a Pártot, semmilyen körülmények között. Ki akartak szállni a mókuserékből.

Ez az igazán szorgalmasan gyilkoló, a túlélést művészeté fejlesztő század arról is szól, és a következő vajon miről fog, hogy az ember politizált, de mint a bolond. Volt világnézete, amit gyakran cserélt, akár egy sokszor foltozott, átvarrt köpönyeget, de volt neki, mindig volt neki valamilyen elgondolása, nagyszabású kitalációja, karikatúraszerű víziója, amiben hinni akart. Mindig hinni akart, ölt is érte, nem tagadta meg magát az árulástól. Hazában, népben, új hazában, Istenben, a templomok ledöntésének szükségességében hitt. Ölt, hazudott, csalt ezekért a hitekért, kiette a perselyből a lyukas fillért, elropogtatta. És aztán az a század arról is szólt, hogy az ember, miután már nem annyira vagy egyáltalán

nem hitt, és eltökélten kiszállt volna az eszmék, ideák társasjátékából, amelyben többnyire vesztett, szarba lépett. Gyakran a saját szarába. A mindig olyan okos és bölcs Gál előadta otthon, elmagyarázta Ernának a helyzetet. Kádárnak az a taktikája, és ez milyen egyszerű ravaszság, hogy nem fenyegetőzik, hanem egy cipész módszerességével, aki egyenként, szép és pontos ütésekkel veri a talpba a szögeket, azt sulykolja az embereknek, azt bizonygatja a népnek, hogy nem győztek, amikor tüntetni indultak, amikor fegyvert ragadtak, amikor reményt tápláltak valami jobbra, igazságosabb és nemesebb világra, nem is győzhetek, esélyük sem volt rá, ezzel szemben bizony vesztettek, mint a rossz kártyás, de ezt a helyzetet, és a helyzetből kínálkozó alkalmat mégis a túlélés győzelmeiként kell értékelni.

Hát lehet ilyen szépet mondani, legalábbis az összemarcangolt keleti végeken, hogy *aki nincs ellenem, az velem?!*

Mert ki kellett végül kapaszkodni a szaros gödörből, nem?

Kádár lenyújtja a véres kezét, az ember utána nyúl, kijut a gödör szélére, és jó, hát bármikor visszahullhat.

Zsolt és Sándor nem akartak most már semmi különöset, nem óhajtottak valamik lenni, nem mintha egy verőlegény valami csodadolog lenne. A jó verőlegény, a jó kikérdező semmisség. Nincs is. Nulla. Eltakarja a kis agresszív csavart a nagy, lomha gépezet.

Amikor fölutazott, Erna hol a körútra szaladt, a Rudolf tér felé, mert neki még mindig az volt a Duna nyaldosta terecske neve. Láta Erzsi nevét a Vígszínház szereposztásán, ami ott függött a színház előtt. Akkor a nagyobbik, megszuirt fiához és a színésznő Erzsihez iparkodott, aki Sándor izzadt teste alól húzgálta ki a lepedőt, ha nem éppen a színházban szórta a hamis könnyek gyöngyeit. Máskor a Visegrádi utcába szaladt először, abban a lakásban meg Anna ült Zsolt mellett, és közben olvasott, szavalt, inkább kántált. *Te is színésznő lettél, drága?* Erna eleinte azt hitte, Anna le se szarja a férjét, akinek a teste tüzelt a láztól, és félrebeszélte. Ármin nyugtatta.

– Nem lesz baj, Erna néni.

– De ha lesz, én elbánok veled – fenyegetőzött Erna.

A doktor bólogatott a kemény szavak hallatán, nem lehetett eldönteni, mosolyog-e vagy sem.

– Alizzal mi van? – érdeklődött Erna a doktor felesége után.

– Migrén. Sok migrén – bólintott a doktor.

– Nekem soha nem volt – mondta Erna. – A grófnőnek igen.

– Nem az a típus.

– Ezen múlik, típusnak lenni?

A doktor nevetett, nem, nem ezen múlik.

Aztán az is megtörtént, hogy Erna mégiscsak megrugdosott egy sírt, nem tudta, kinek a hantját, május elseje lehetett, de biztosan az 1957-es esztendő. Talán a halált rugdosta, a fiatal Csala értelmetlen halálát, a kistestvére fagyhalálát, aki elaludt a méteres hóban félszáz éve, még talán Lackó halálát is, aki a férje volt, és verte, mennyit verte, mennyit ütlegelte értelem nélkül, feleslegesen. De Erna talán az életet is rugdosta, azokat a pompázó életeteket, akiket elvesztett a hatvan éve alatt, vagy akik a megtelt Hősök terén tündököltek, miközben a párt

első titkára szónokolt az emelvényen, Róna elvtársat rugdosta, Marosánt, a fiai kollégáit rugdosta, a sorokba rendeződött pufajkásokat, mert annyira el volt keseredve ettől az egésztől, hogy egy árva sírba csak bele kellett rúgni. Csupa hős azon a téren, kicsik, nagyok, akármilyenek, hát gratulálok. Jó, persze, nem kellett volna, nem lett volna szabad ilyet tenni. A temetőőr sápadtan figyelt egy platán oldalából, oda sem mert menni hozzájuk, aztán visszaroht a temetői irodába, reszkető ujjal tárcsázott, és hadarva jelentést tett róluk. Be is kísérték hamar a két asszonyt a legközelebbi őrsre, álltak a koszos, sok hátat elhasznált fal mellett két-három órát, Ernának nagyon kellett pisilni, nem engedték neki, bámulta hosszan a cipője orrát, még mindig sáros volt a sírhanttól.

– Bepisiltem – mondta Csaláné egyszer csak, nem fordította a fejét Erna felé.

– Te is?

Nevettek, jobb lett.

A Hősök terén a több százezres tömegben ott voltak Erna fölgyógyult fiai is.

– Azt hiszem, hazamegyek – mondta Sándor, nem nagyon figyelték a szónoklatokra.

– Haza? A városba?

– Oda.

– Én ezt gondoltam – mondta Zsolt. – És Erzsi?

– Neki ott a színház, és ő boldog ott.

– És azt tudod, mit akarsz lent csinálni?

– Talán tanítok. Vigyázok anyánkra. Különben nem tudom. Veszek egy tévét – mondta Sándor, és aztán hazaindultak.

– Mostanában nem dadogsz – jegyezte meg Zsolt egy közeli presszó előtt.

– Nem múlt el. Csak most, most valahogy jobb lett.

Zsolt még mindig a presszó függönyén igyekezett átlátni. Füstöltek bent, cigarettáztak, volt üres asztal.

– Tudod, hogy Árminnak gyereke lesz?

Sándor meglepődött, dadogni kezdett, a kilincs már a kezében volt.

– A-Aliz terhes?

– Az, kisfiam, Sanyikám.

– Na jó – mondta Sándor, – erre tényleg inni kell. És beléptek a presszóba. Volt melegszendvics, minyon, isler. A kerek asztalkák arra is alkalmasak voltak, hogy közel lehetett egymáshoz hajolni, és suttogva elő lehetett adni, amit nem kellett illetéktelennek hallani. Kicsit lerészegedtek. Azon vitatkoztak, mi lesz Ármin gyerekével, de annak biztosan jó lesz. Amikor fizettek, és már álltak, Zsolt azt mondta:

– Keressük meg Kisernát.

Sándor bólogatott.

– A doktorra kell bízni. Különben mit akarsz, hova akarsz menni? Hol akarod keresni?

– Itt van egész Budapest!

Sándor visszaült, összehúzta a kabátját, mintha fázna.

– Az nem elég. Budapest? Az egész világot át kell kutatni, mennytől a pokolig, érted?